پښتو ليکدود

راشئ چې پښتو ليکنه تصحيح او معياري کړو!

حکمتيار

پښتو ليکدود

راشئ چي پښتو ليکنه تصحيح او معياري کړو!

حکمتيار

فهرست

عنوان	صفحه

سریزه-- ۱
د يې ګانو ستونزه--- ۹
د (و) شکلونه-- ۱۱
د علايمو په اړه وړانديز------------------------------------- ۱۳
عربي حروف حذفول--- ۱٤
د پښتو الف یو دئ که درې؟---------------------------------- ۱۵
عربي الفاظ--- ۱۷
متروك الفاظ-- ۱۷
له بلي ژبي ژباړه-- ۱۸
مجهوله يې:-- ۲۱
ښځینه جمع --- ۲۲

د ئې او يې توپير ---------- ٢٤
له، په، نه ---------- ٢٤
دی او دئ ---------- ٢٥
(و) او (ؤ) ---------- ٢٥
(وه) او (وو) ---------- ٢٥
په او پر ---------- ٢٦
باندي ---------- ٢٦
د ځ او ز ستونزه ---------- ٢٧
سته او شته ---------- ٢٧
نه او څخه ---------- ٢٨
موږ او مونږ ---------- ٢٨
فعل کوم نوم او ضمير ته ورته راوړو ---------- ٢٩
جمله په فعل پای ته رسول ---------- ٢٩
د (ز)، (ج) او (ژ) په اړه اختلاف ---------- ٣٠
د (ښ) او (ك) مخکي وروسته کول ---------- ٣٠
د (د) او (له) ستونزه ---------- ٣١

د (ف) او (پ) لانجه---۳۲
د (ق) او (ك) ستونزه---۳۲
(ږ) او (گ)---۳۳
(ږ) او (ن)---۳٤
(كامه) او (او)---۳٤
(لېري) او (لري)---۳۵
(ولې) او (ولي)---۳۵
(اوه) او (اووه) ---۳۵
(يولس) او (دولس) ---۳٦
(نه) او (نهه)---۳٦
(اى) او (اې)---۳٦
(هغې) او (هغي)---۳۷
(پسې) او (پسي)---۳۷
د (تاسي) او (تاسې) فرق---۳۷
(لپاره) او (له پاره)---۳۷
د (نه) بې ځايه كارول---۳۸

(اړه) او (اړوند)-- ۳۸
پایله--- ۳۸
(پرې) او (ترې) -- ۳۹
(مات) او (ماتې)-- ۳۹
(پاته) او (پاتې)-- ۳۹
(خدای) او (لمونځ)--- ۳۹
د لمونځونو اوقات-- ٤٠
(عکس العمل) او (غبرګون)----------------------------------- ٤١
(اند) او (فکر) --- ٤١
خدای پامان--- ٤۲
لرغونې ژبه--- ٤۲
پښتو او کمپیوټر -- ۵۱
د پښتو لیکدود ځیني نوري ستونزي--------------------------- ۵۳

بسم الله الرحمن الرحيم

سريزه

لکه څنگه چي د پښتنو د هري سيمي، قبيلې او حتی د هري درې د اوسېدونکو ژبه له نورو توپير لري، همدا راز پښتو واحد او ټولو پښتنو ته منلی ليکدود هم نه لري، مروج ليکدودونه ئې ډېري ستونزي لري، له گاونډيو ژبو سره ئې نه د واحد ليکدود له پلوه مقايسه کولی شو او نه د واحد ويندود له پلوه، عربي، فارسي او اردو په بېلو بېلو هېوادو کي هم گډ او ټولو ته منلی ليکدود لري خو پښتو له دې پلوه ډېره وروسته پاتې ده، ډېر کار ته ضرورت دئ چي پښتو ليکدود او ويندود ملي او ټولو پښتنو ته مقبوله بڼه غوره کړي، د اوسني پرېشانه حالت دلايل ئې روښانه دي چي دلته ئې د څېړلو ځای نه دئ، يوازي دومره بايد ووايو چي ژبه هغه مهال له داسي تفرق او د نورو ژبو له اغېزه ژغورل کېږي، قومي بڼه ئې په ملي بڼې بدلېږي، ويونکي ئې په يوه ليکدود او ويندود متحد کېږي چي

ځواکمن او ملي حکومت ئې ترشا وي، د هېواد تعلیمي او درسي نصاب ترې جوړ او د خبري رسنیو او رسمي اداراتو ژبه شي، پښتو تر ننه دا سعادت نه دئ ترلاسه کړی، پښتانه له یوې خوا تل د بهرنیو د عسکري تېریو مقابلې ته اړ شوي او له بلې خوا تر فرهنګي یرغلونو لاندې پاته شوي، خوا ته ئې د پاکستان او ایران په څېر دوه ځواکمن حکومتونه وو چې یوه ئې اردو او بل ئې فارسي ته کار کړی او پر نورو ئې خپله ژبه مسلطه کړې. همدا وجه ده چې په پښتونخوا کې د پښتنو زامن په ځانګړې توګه هغه چې په پاکستاني سکولونو کې سبق وایي پښتو ئې نیمایي له اردو او انګریزي جوړه وي، د هرات ډېری پښتنو قومونو خپله اصلي ژبه په بشپړه توګه هېره کړی، هرات د غلزیو ټاټوبی وو، په سلو کې تر اویا زیات مېشت قومونه ئې پښتانه ول او په پښتو ئې خبري کولې، خو اوس چې له چا پوښتنه وکړې: د کوم قوم یې؟ وایي به چې پښتون، اسحاق زی یم، خو په پښتو به خبري نشي کولی، د کندهار له پښتنو به واورې چې وایي: د سیب درختي سایې ته ناست وم!! وجه ئې دا ده چې پر هرات او کندهار څه موده ایرانیانو حکومت کړی. هر قوم چې پر یوې ټولني له سیاسي، فکري، اخلاقي او اقتصادي پلوه مسلط شي؛ ژبه ئې هم د نورو قومونو پر ژبې سیوری وغوړوي، انګرېزانو امریکا اشغال کړه، پرېکړه ئې وکړه چې لیك لوست به په انګرېزي وي، دا دئ درې پېړۍ

وروسته د امریکا د ټولو اصلي قومونو ژبې په بشپړه توګه له منځه تللې، د وروستۍ ژبې وروستی ویونکی ئې سږکال (۲۰۰۸) ومړ او په دې توګه د اصلي امریکایانو ټولې ژبې له منځه ولاړې.

متأسفانه اوس نه یوازې په کلیواله کچه د پښتنو لهجې بېلې بېلې دي بلکې په لوستو پښتنو کې هم یووالی نه مومو، نه د وینا او لهجې یووالی او نه د لیکدود یووالی، د مشرقي ساحې لیکدود د جنوبي او جنوب غربي ساحو له لیکدوده توپیرونه لري، دا اختلاف باید ختم شي، د پښتو لیکدود باید معیاري او توحید شي، چارواکي، مشران او لیکوالان باید دې ستونزې ته توجه وکړي، د ملي یووالي لپاره ضروري او اړینه ده چې ملي ژبه ولرو، خو دې ته په پام سره چې د ژبې د یووالي او معیاري کولو هڅه د قومي او ژبني تعصباتو راپارولو باعث نشي، موخه مو یووالی او د اختلافاتو ختمول وي نه یو قوم او ژبه ئې پر نورو تحمیلول، ځیني کړۍ د سیاسي موخو لپاره د ژبې په اړه داسې څه وایي چې ژبني تعصبات راپاروي، یوه پر بلې غوره او لرغونې ګڼي، په داسې حال کې چې د ټولو انساني ژبو بنسټ یو دئ، هیڅ ژبه پر بلې تفوق نه لري، لکه څنګه چې د انسانانو نسل او توکم یو دئ او له یوې جوړې مور او پلاره پیدا شوي، همداسې ئې ژبه هم په سر کې یوه وه او د خاصو عواملو په وجه سره بېلې شوې.

زه په دې موخه چې پښتو لیکدود او ویندود له اوسني پرېشانه

حالته ووځي ټولو هغو پښتنو ليکوالو ته ځو وړانديزونه لرم چې د يووالي او وحدت هڅه کوي او غواړي چې د پښتو ليکدود معياري، متفق عليه او ټولو ته د منلو وړ شي. که څه هم دا کار تر هغه نتيجه نه ورکوي چې پښتو په واقعي معنی ملي او رسمي ژبه شي، په راډيو، ټلويزيون، چاپي خپرونو، تعليمي مؤسساتو او رسمي اداراتو کې د ملي ژبې په توګه وکارول شي، تر اوسه متأسفانه په افغانستان کې پښتنو دا حق هم نه دئ ترلاسه کړی چې زامن ئې په مکتبونو او پوهنتون کې په خپلې مورنۍ ژبې ليك لوست وکړي، خو دا تشه بايد ډکه شي او پښتو له اوسني پرېشانه حالته بايد وايستل شي.

زه په دې اړه څه وړانديزونه لرم چې د دې مختصري رسالې په ترڅ کې ئې د بااحساسه او دردمندو ليکوالو مخې ته ږدم، اميد دئ په دې سره ځيني هغه ستونزې حل شي چې پښتو ليکدود همدا اوس ورسره مخامخ دئ.

حکمتيار

د پښتو حروف

د پښتو او فارسي حروف له عربي اخيستل شوي، فارسي څلور حروف (پ، چ، ژ او گ) پرې علاوه کړي او (ة) ئې ترې ايستلې، او په پښتو کې په دې څلورو برسېره نور هم پرې اضافه شوي چې ټول ئې دا دي: (ټ، پ، چ، ځ،څ، ډ، ړ، ژ، ږ، ښ، گ، ګ، ڼ، ې، ۍ)

تاسو ته معلومه ده چې عربي حروف له دغو علايمو(◌َ، ◌ِ، ◌ُ، ◌ً، ◌ٌ، ◌ٍ ، ~، ◌ْ، ◌ٰ) پرته ناقص دي، په عربي کې دا علايم د حروفو ډېره ضروري برخه ده، موږ د دغو علايمو د نه رااخيستلو په وجه ناقص حروف کاروو، موږ نه يوازې (زور، زېر، پېش :◌َ، ◌ِ، ◌ُ، ته ضرورت لرو بلکې تنوين ◌ً ته هم ضرورت لرو ځکه د عادتاً، حتماً او قطعاً په څېر هغه الفاظ چې موږ له عربي رااخيستي له دغه علامې پرته ناقص دي، همداراز موږ له دغو علايمو علاوه د زېرکي او زورکي په څېر علايمو ته هم اړ يو، د

نه کارولو په وجه ئې له ګڼ شمېر ستونزو سره مخامخ یو، د مثال په توګه (لور، سور، سر) د تورو د حرکت له مخي څو بېلي بېلي معناوي لري، لکه: (لور: نجلۍ)، (لور: د رېبلو وسیله)، (لور: طرف) او (لور: پېرزوینه)، (سور: سور رنګ)، (سور: سپور)، (سور: عرض)، (سور: څښل)، (سر: کوپړۍ)، (سر: راز)، که لوستونکی دا الفاظ له جملې بهر وګوري نه پوهېږي چي کومه معنی ترې مراد ده. همداراز دغي نقیصې موږ دې ته اړ کړي یو چي پنځه یې ګاني وکاروو، حال دا چي په حقیقت کي زموږ (ی) یوه ده، بېل بېل غږونه ئې د هغه حرف په حرکت پوري تړاو لري چي تر (ی) مخکي راځي، که مخکنی حرف زور ولري نو (ی) نرمه تلفظ کېږي او موږ ئې په ملینه او نرمي (ی) یا د ځینو په وینا زورکی واله (ی) سره لیکو، لکه: شَی، لرګَی، سړَی، منګَی... چا چي دې ته د زور واله (ی) نوم ورکړی دې ته نه دئ متوجه شوی چي دا زور د (ی) نه بلکي د هغه توري دئ چي تر (ی) مخکي راځي. دې ته د زورواله (ی) نوم ورکول غلطه نومونه ده.

او که دا مخکنی حرف ساکن واو یا الف وي نو بیا هم همدا نرمه ی کاروو لکه: دوْی، زوْی، ځاْی، بوْی، لوْی،

که زیر ولري نو څرګنده (ي) لیکو، لکه: سړِي، غوړِي، منګِي...

که مخکنی حرف زورکی ولري نو اوږده (ې) لیکو، لکه: شپې،

خوړې، لندې، دې، شې، سړې...

او که تر يې مخکې حرف زېرکی ولري نو د ښځينه نومونو لپاره لکۍواله (ۍ) ليکو، لکه: کړکۍ، لونگۍ، مړۍ، او د نورو لپاره همزه واله (ئ) ليکو، لکه: راځئ، وخورئ، ورشئ، وکړئ... دلته تر (ی) مخکې توری، زورکی نه بلکې زيرکی لري.

که موږ دا علايم درلودی او هغه مو کارولی نو د ياگانو د کارولو په سر به له لانجو سره مخامخ نه وو، د مثال په توگه: د ښځينه نومونو په جمعي که به مو دا ستونزه نه درلوده چې ځيني د (ښځه) جمع (ښځې) او ځيني ئې (ښځي) گڼي، خو نه دا د خپلې ادعاء لپاره څه دليل وړاندې کوي او نه هغه، ټول هغه کلمات چې تر يې مخکې توری ئې زير ولري بايد په څرگندي (ي) سره وليکل شي، لکه: چي، کي، مي، ځي، خوري، ښځي، لنډي، کونډي، منډي، سړي، کوي. او ټول هغه کلمات چې تر يې مخکې حرف ئې زورکی ولري بايد په اوږده (ې) وليکل شي، لکه: څپې، مڼې، لندې، خوږې، ترخې، سړې، تودې، ته راځې، خورې، ته ښه سړی يې،... ، دغه مطلب ته د نه پام کولو په سبب ځيني خلك د اوږده (ې) په کارولو کي ستونزه لري، چي، کي، مي، .... د چې، کې، مې... په څېر ليکي، په داسي حال کي چي د پښتنو ټول قبايل په دغو کلماتو کي له يا نه مخکې توری په زير سره تلفظ کوي، او اصولاً په کار ده چي په (ي) وليکل شي.

انگریزي هم د علایمو د نشتوالي په وجه د (ی، و) په اړه ستونزي لري، د همدې لپاره ئې ګڼ شمېر (ی) او (و) ته ورته غږ لرونکي حروف جوړ کړي، لکه (A,E,I,Y) او (O,U,W,V) ځوك چي د لومړي ځل لپاره د انګرېزي لیك زده کوي د دغو حروفو د لیکلو د ځای په اړه همداسي ستونزه لري لکه د پښتو په لیکلو کي چي ورسره مخامخ کېږي.

فارسي هم دا ستونزه لري، د علایمو د نه انتقال په سبب د (ی) او (و) د کارولو په ارتباط مشکلات لري، د مثال په توګه (سیر) څلور معناوي لري، سیر: موړ، سیر: اوږه، سیر: سفر، سیر: من، - شیر او شیر دوه معناوي لري شیر: شیدې او شیر: زمری، دا د یوې ژبي د لیکدود ستر عیب دئ چي د ګڼ شمېر مختلفو معناوو درلودونکو کلماتو لپاره ورته توري وکارول شي، دا لوستونکي له التباس سره مخامخوي، که په فارسي کي دا علایم کارول کېدی نو دا به ئې داسي لیکل: سْیر، سِیر، سَیر، سْیر او شِیر، شْیر

په دغو څلورو ژبو کي د انګریزي لیکدود تر ټولو ناقص او ستونزمن دئ، نه یوازي له دې پلوه چي د یوه غږ لپاره ګڼ شمیر توري لري بلکي له دې ناحیې هم چي ډېر ځله په کلماتو کي داسي توري کارول کېږي چي نه تلفظ کېږي، لکه په **RIGHT** کي **GH**، د RIGHT دقیق تلفظ د RITE په توګه دئ، همداراز د ډېرو غږونو

لپاره ځانګړي توري نه لري، لکه، خ، ع، غ، ژ، ش، چ؛ دې ته ئې مرکب توري جوړ کړي: KH, GH, JK فارسي هم دا ستونزه لري، د ټ، ډ، ړ لپاره توري نه لري، د پښتو او انګریزي کلماتو په تلفظ کې له ستونزو سره مخامخ کېږي. انګریزي له دې پلوه هم یوه ستونزمنه ژبه ده چي له مصدر نه اشتقاق ئې ډېري بې قاعده ګۍ لري، د مثال په توګه: له make، نه made, made، له go نه went, gone، له do نه did, done او دې ته ورته بې شمېره نور نواقص.

په پښتو کې تر ضرورت زیات حروف جوړ شوي، د س، ص، ث، تر ثنګ ئې څ او د ز، ذ، ظ او ض تر ثنګ ئې ځ هم راایستلي، ځیني ګ او ځیني ګ کاروي، همداراز په پښتو لیکدود کې ۍ او ئ د ورته غږونو لپاره کارول کېږي، د دغو حروفو زیاتول مخصوصاً د (ګ، ځ، ۍ) نه یوازي غیر ضروري کار وو بلکي پښتو لیکدود ئې ستونزمن کړی.

د يې ګانو ستونزه

دا ستونزه حل کړو چي د پښتو (يې) یوه ده که پنځه؟ چي د اوږده یا مجهوله (ې)، لنډه یا څرګنده (ي)، زوروالە یا نرمه (ی)، او زورکی واله او لکۍ واله (ۍ، ئ) یا لکۍ واله او همزه واله (يې) په

نامه يادېږي.

که يوه وي ولې ئې په پنځه ډوله ليکو؟ که پنځه وي؛ هره يوه ئې چېري او څنګه راځي؟ د کومي قاعدې مطابق که نه هسي د تعامل او دود له مخي؟ او داسي چي د هري (ی) اړوند کلمات بايد حفظ کړو، چي دا يقيناً ګران کار دئ، په ځانګړې توګه هغو خلکو ته چي نوې پښتو زده کوي.

ما په دې اړه د ځينو ليکوالانو کتابونه ولوستل، د هغو هم چي د (ی) د ځای او ډول په اړه په خپلو کي سخت اختلاف لري، خو هيڅ يوه ئې د کومي قاعدې يادونه نه وه کړې. دا په داسي حال کي چي هره ژبه ځانګړي قواعد لري، الله تعالی انسان داسي پيدا کړی چي د خپل زړه خبرې په الفاظو سره بيان کړي، الفاظ د قاعدې مطابق جوړ کړي، او د الفاظو لپاره حروف وضعه کړي، د ژبپوهني د بحث يوه اساسي موضوع دا ده چي دا قواعد په ګوته کړي او له دې لاري د ژبي زده کول او ليکل آسانه کړي.

که په پښتو کي د (ی) د کاروني په اړه لږ دقت وکړو راته جوته کېږي چي د (ی) غږ او ډول د هغه توري په حرکت پوري تړلی دئ چي تر (ی) مخکي راځي، که دا حرف زور ولري، د (ی) تلفظ يو ډول وي، که زېر ولري بل ډول، که ساکن وي يو ډول او که زېرکی ولري بل

ډول، د همدې لپاره موږ دې ته اړ شوي يو چې د دغو بېلا بېلو تلفظونو لپاره د (ی) بېل بېل ډولونه جوړ کړو.

په عربي کې د اوږده (ې) مثالونه لږ دي، د قرآن په يوه آيت کې ئې هم بېلګه راغلې، د هود د سورې په ٤١ آيت کې د 👍☒♑⬂➋📂📂♑⊡👓 لفظ وَقَالَ ٱرۡكَبُواْ فِيهَا بِسۡمِ ٱللَّهِ مَجۡرٜىٰهَا وَمُرۡسَىٰهَآۚ إِنَّ رَبِّي لَغَفُورٞ رَّحِيمٞ ٤١

تر (ی) مخکې توری (ر) او تر (ر) لاندې يوه وړه دايره کښل شوې او دا دائره ښيي چې دلته د (ر) پر سر زور نه بلکې زورکی دئ، او د همدې په وجه بايد د (ي) تلفظ د پښتو د اوږده (ې) په څېر وي.

اردو او فارسي هم د مجهولې يې غږ لري، په اردو کې دا(ے) ورته راوړي او په فارسي کې خاص توری ورته نه دئ غوره شوی. په (می شود) کې د (ی) غږ د مجهولې يې غږ دی او په رفتی کې د معروفې (ي) خو په فارسي کې دواړه په يوه (ی) ليکل کېږي.

د (و) شکلونه

په دې وروستيو کې ځينو ليکوالو دا لانجه هم راولاړه کړې چې

وايي د پښتو (واو) يو نه بلکې درې دي (اوږد، لنډ او ښواکه)!! او دا يقيناً چې يوه غلطه انګېرنه ده، پښتو يوازې يو واو لري، اوږد او لنډ ئې ويل د هغه توري په حرکت پورې مربوط دی چې تر واو مخکې راځي؛ لکه لُور او لور، په لومړي کې لام پېش لري او واو ساکن دئ، او په دوهم کې پيش ېه واو اړول شوی، د لور اصلي ليکنه (لُرْ) ده چې د لام د پېش په ځای واو ليکو. د لور او لور تر منځ فرق په واو پورې نه دئ تړلی د (ل) په حرکت پورې تړلی دئ، که لام ته پېش ورکړو نو لُور (د رېبلو آله) ترې جوړېږي، او که پېش په واو واړوو لور (ښځينه اولاد) ترې جوړېږي، سُور او سور، په لومړي کې سين پېش لري او واو ساکن دئ، او په دوهم کې د پېش په ځای واو راغلی، اصلي بڼه ئې سُرْ د پُر په څېر ده، سُور د فارسي دور ته ورته او د فارسي دُر د سور په شان دئ. دا غلطي ده چې دُرخانۍ او آدم خان د دورخانۍ او ادم خان په بڼه وليکل شي.

انګليسي هم درې (ی) لري: E,I,Y او A هم ډېر ځله د يې په توګه کاروي، همداراز د واو لپاره څلور توري O,U,W,V، دوی ته هم دغو تورو ستونزي راولاړې کړې، څوک چې دا ژبه نوې زده کوي نو په ليکلو کې تر هغه په وار وار غلطېږي چې د هري کلمې ترکيب حافظې ته وسپاري. او همدا د يوې ژبې د ليکدود عيب دئ، ښه ليکدود هغه دئ چې ليکونکی ئې له دغې ستونزي سره مخامخ نشي.

د علایمو په اړه وړاندیز

د علایمو په اړه زما وړاندیز دا دئ چې لږ تر لږه د پښتو د سم لیکلو لپاره د زده کړې په پیل کې دا علایم زده کوونکو ته وروښیو، تر څو پوه شي چې چېرې کومه یې ولیکي. دا ضروري نه ګڼم چې اوس او د یې ګانو له ترویج وروسته له یوې پرته نورې ټولې حذف کړو، البته د لکۍ والې یې په اړه مې وړاندیز دا دئ چې د دې حذفول غوره دي، پر ځای ئې همزه واله (ئ) کارولی شو، د دواړو غږ ورته دئ، دا به له یوې خوا د یې ګانو شمېر راکم کړي او له بلې خوا به دا ستونزه حل کړي چې کله لکۍ واله (ۍ) د لفظ په منځ کې راځي نو نه پوهېږو چې په کومې (ی) سره ئې ولیکو، د مثال په توګه (نړۍ وال) څنګه ولیکو؟ دا د پښتو لیکدود یوه بله لانجه ده، ځیني ئې په اوږدې (ې) بدلوي چې دا اشتباه ده، اوږده یې د (ۍ) غږ نه ورکوي، نړۍ وال د نړېوال په توګه لیکل غیرمعیاري او ناسمه لیکنه ده، د نړیوال په توګه ئې لیکل هغه مهال صحیح ګڼل کېدی شو چې د پښتو (یې) یوه وی، دا دواړه یې (ې) (ي) د (ۍ) غږ نشي افاده کولی، دې (ۍ) ته نږدې او ورته غږ د همزه والې (ئ) دئ، د (کوئ او نړۍ)، (شړۍاو شړئ) په لفظونو کې دواړه یې ورته غږ لري، که غواړو چې لیکنه مو غږ په دقیقه توګه تمثیل کړی شي؛ نو پکار ده چې یا ئې بېل

ښېل (نړۍ وال) ولیکو او که ئې ګډ لیکو نو د نړئوال په توګه ئې ولیکو، که موږ علایم درلودی؛ دا لانجه هم مخې ته نه راتله، (ړ) ته د یوه زېرکي په ورکولو سره به مو نړیوال د نړۍ وال په توګه تلفظ کاوو. چا چې دا لکۍ واله (ۍ) رایج کړې پښتو لیکدود ئې لانجمن کړی، کاش اوس لیکوالان په دې توافق وکړي چې دا (ۍ) په بشپړه توګه له منځه یوسي او په ځای ئې (ئ) وکاروي.

عربي حروف حذفول

ځینې ناپوه او متعصب کسان هڅه کوي چې له پښتو نه د (آ، ث، ص، ط،ظ، ع، ف، ق، ء،) حروف وباسي، دا نه یوازې ناسم کار دئ بلکې له پښتو سره لویه جفا ده، په دې حروفو سره پښتو غني شوې او په حذفولو سره ئې له سختو ستونزو سره مخامخ کېږي، موږ د عربي بې شمېره لغات خپل کړي، ځیني ئې دومره عام شوي چې د پښتو اړوند لغات متروك شوي او ځای ئې دوی نیولی، صبر، طرف، ثواب، عالم، آدم، ظلم، یتیم، زکات، خیرات، قلم، فرق، .... ئې بیلګې دي، دوی دې ته پام نه کوي چې آخوا، آسمان، آخرت، آخوند، آرام... په داسې غږ پیل کېږي چې آ ئې افاده کولی شي، نه یوازې الف دا غږ په دقیقه توګه افاده کولی شي او نه ها.

د فارسي ژبې يوه ستونزه دا ده چې (ټ) او (ډ) نه لري، دې ته اړه ده چې دا تشه ډکه کړي، هغه دخيل کلمات سم نه شي ادا کولی چې د دې حروفو اړوند غږونه په کې وي. انګليسي هم د ځينو غږونو لپاره توري نلري، خو دا ستونزه ئې په دې سره حل کړې چې دغو غږونو ته ئې جوړه حروف رامنځته کړي، لکه د (غ) لپاره gh د (خ) لپاره kh د (ژ) لپاره jh دا سمه نده چې موږ هغه حروف حذف کړو چې د پښتو د کلماتو د سمې افادې لپاره ضروري دي.

د پښتو الف يو دئ که درې؟

د پښتو ځيني ادعائي خدمتګارانو د الف په اړه هم يوه ستونزه راولاړه کړې او موږ ئې له دې پوښتني سره مخامخ کړي يو چې پښتو څو الفونه لري؟ يو که درې ؟ آيا زور، زورکی او مد د الف په نامه يادولی او د الف پر ځای کارولی شو؟ آيا له مد او همزه نه پرته د پښتو توري بشپړ ګڼلی شو؟ نه يوازې د پښتو او فارسي حروف له عربي اخيستل شوي، بلکي د فارسي کلماتو نږدې اويا اتيا په سلو کې عربي دي، او پښتو هم دې ته ورته، موږ همزه او مد ته همدومره ضرورت لرو لکه الف ته، آدم، آسمان، آلو، آس له مد نه پرته ليکل غلط دي، همداراز دعاء، اعتناء، علماء، او دې ته ورته کلمې له همزه

پرته لیکل غلطي ده، متأسفانه ځیني خلك دا اشتباه کوي چي پښتو لیکدود ته داسي بڼه ورکړي چي د زور، زېر او پېښ ځای الف، يې او واو ونیسي، همزه او مد حذف کړي، د ف او ق په ځای پ او ك وکارول شي، که د دوی رایه ومنل شي بیا خو به پیسته د پِسته په ځای او پاسته د پَسته په ځای لیکو، بیا خو به ناچار په هري کلمې کې ګڼ شمېر الف، يې او واو اضافه کوو، قلم به کالام، صبر به سابار، فراه به پاراه لیکو. دا خلك نه پوهېږي چي د یوې کلمې د توریو تر منځ د ارتباط د څرنګوالي بیانولو لپاره دغو علایمو ته سخت ضرورت دئ، د عربي کمال په دې کي دئ چي دا علایم لري، د همدې لپاره هغه کلمات چي له ورته تورو څخه جوړ شوي په تلفظ کي ئې له هیڅ ستونزي سره نه مخامخ کېږي،او لوستونکی پرې پوه کوي چي څنګه ئې يو ځای یا بېل بېل تلفظ کړي. خو موږ په دې اړه ستونزي لرو. دا دوستان دې ته متوجه نه دي چي د پښتو یوه ستونزه دا ده چې د توریو د حرکاتو لپاره علایم نه لري، او دا هغه څه دي چي عربي ته ئې پر نورو ژبو امتیاز ورکړی، دغه ستونزه د دې باعث شوې چي موږ ګڼ شمېر یاګاني جوړي کړو، او همدا یاګاني موږ له کړاوونو سره مخامخ کړي، په داسي حال کي چي زموږ څنګ ته فارسي او عربي یوازي یوه يې لري، که موږ هم علایم درلودی نو یوه يې راته کافي وه، زموږ يې هم په اصل کي یوه ده، بېل بېل تلفظ ئې په اصل کي تر

يې مخکې توري له حرکت سره ارتباط لري، او دا دئ اوس خو ځيني راپيدا شوي او غواړي واو او الف هم د يوه په ځای درې او څلور کړي!! او دې غیرمعیاري او ناسم کار ته ژبې ته د خدمت نوم ورکوي!! ژبې ته خدمت دا دئ چې آسانه کړی شي، د کلماتو ترکيب ئې د قواعدو مطابق کړی شي، ليك او تلفظ سره ورته شي، اضافي توري ونه کارول شي، د بېلو بېلو قومونو لهجې او بېل بېل ليکدودونه ئې توحيد شي.

عربي الفاظ

نه له پښتو نه د عربي الفاظو د حذفولو هڅه وکړو او نه ئې په غلطه توګه پښتو ته د رااړولو، په کار ده چې عربي لغات په خپل اصلي شکل کې وليکو، غصه، معنی، صحيح، صلح، خفه، قبر،.... په دې بڼې ونه ليکو: غوسه، مانا، سئي، سوله، خپه، کبر، ... خو مشهور غلط لکه هديره او لوز چې په اصل کې حضيره او لفظ دي عجالتاً په خپل حال پرېږدو او ورو ورو ئې تصحيح کړو....

متروك الفاظ

له دې ډډه وکړو چې متروك الفاظ بيا راژوندي کړو او د دخيل معروفو لغاتو په ځای ئې وکاروو، او دا پښتو ژبې ته د خدمت په

نامه یاد کړو. لکه چوپړ د خدمت په ځای راوړل، خدمت په پښتو کې دومره عام استعمال لري چي تر چوپړ خلك پرې ډېر ښه پوهېږي. که ئې نه منئ نو له خدائي خدمتگارانو پوښتنه وکړئ.

له بلي ژبي ژباړه

تر څو چي پښتو په یوې واقعي ملي ژبي بدلېږي او هر نوي شي ته د خپلې ژبي په قالب کي نوی نوم غوره کوي، باید له عربي ژبي مرسته وغواړو، که ژباړي ته اړ کېږو نو دا ژباړه مو له عربي وي نه له کومي بلي ژبي، تر اردو، فارسي، انگلیسي او ډېرو نورو ژبو پښتو ډېره غني ژبه ده، د مثال په توگه د پروسې لپاره عملیه، د پلان لپاره منصوبه، د کوالیټي لپاره کیفیت، د لست لپاره فهرست، د راپور لپاره اطلاع یا خبر... له هري ژبي کلمې په کلمې ژباړه غلطي ده، مخصوصاً له فارسي پښتو ته، حقیقت دا دئ چي په فارسي کي ډېر بې ځایه او بې خونده تکلف شوی، د ادبي او عامیانه ژبي ترمنځ ئې ژور توپیر شته، که څوك د فارسي عامیانه ژبه له تصرف او تغییر پرته ولیکي او له ادبي لیکني سره ئې مقایسه کړي ورته معلومېږي چي څومره تغییر پکي راغلی، د مثال په توگه: مه میرُم- من می روم، ما میریم - ما می رویم، بیا بریم- بیا برویم، کار کدیم – کار کردیم، او هلته چي عربي

کلمات کاروي نو عجیب څه ترې جوړ کړي؛ د بیلګي په توګه: قرار بود، به سقوط مواجه سازد، به ابلاغ فرمان مقام معظم رهبری همت ګماشت، زمام اداره کشور در اختیار معظم له قرار ګرفت، فرمان صادر فرمود... او له انګریزي play roal په رول یا نقش بازی کرد، مقلد ژباړونکي هڅه کوي دغه ټول الفاظ له ټول بې ځایه، عبث او مسخره تکلف سره کلمه په کلمه وژباړي او لیکي: قرار و، له سقوط سره مواجه کړ، د رهبرۍ د معظم مقام د فرمان د ابلاغ لپاره ئې همت وګماره، د هېواد د ادارې زمام د معظم له په اختیار کي قرار ونیوه، فرمان ئې صادر وفرمایه، رول ولوبوي...

ځیني لیکوالان د فارسي هغه اصطلاحات په بشپړه توګه په پښتو ژباړي چي ډېر بې ځایه تکلف په کي شوی، هلته عربي الفاظ په ناسمه توګه او له تکلف سره کارول شوي او دا لیکوالان له هغوی تقلید کوي او همدا کار په پښتو کي کوي، لکه دا چي په فارسي کي وایي در آن جا وجود داشت، دوی د وجود عربي کلمه پور کړې او له تکلف سره ئې کارولې، دا ئې تر دې ادبي ګڼلې چي ولیکي: در آن جا بود، زموږ لیکوالان له دوی تقلید کوي او لیکي: هلته ئې شتون درلود!! ګمان کوي چي دا به تر دې ډېر ادبي وي چي ولیکي: هلته وو. یا دا چي په فارسي کي لیکي، در اختیار او قرار ګرفت، د دې په ځای چي ولیکي: به دستش افتاد، زموږ لیکوالان ئې داسي راژباړي: په

اختیار کې ئې قرار ونیولو!! د دې په ځای چې ولیکې: په لاس ورغی، یا په واك کې ئې شو، په لیکنې کې بې ځایه تکلف لیکنه عیبناکه کوي، د بلاغت غوښتنه دا ده چې اضافي توري او کلمات ونه کارول شي.

ځیني ژباړونکي د فارسي دا ترکیب: موجود است یا وجود دارد، داسې ژباړي: شتون لري، خو هم دا فارسي ترکیب بې خونده او بې ځایه تکلف دئ او هم ئې پښتو ژباړه، پښتو ژباړونکو ته مې مشوره دا ده چې له تکلف ځان لرې وساتئ، سادګي خپله کړئ، په مختصرو الفاظو اکتفاء کوئ، او که کله دې ته اړ کېدئ چې له فارسي څه پښتو ته وژباړئ نو لومړئ فارسي جمله له تکلف وباسئ بیا ئې وژباړئ، داسې مه کوئ چې په فارسي کې وګورئ چې چا لیکلي: تشریف فرما شد، حضور بهم رساند، قدم رنجه کرد، به خوانش ګرفت، او دې ته ورته نور کرکجن او له بې خونده تکلف ډك ترکیبونه، نو تاسو هم متې راونغاړئ او په پښتو کې ئې د ژباړلو هڅه وکړئ، دا نه ژبې ته خدمت دئ او نه د یوه پوه، حکیم او ادیب لیکوال کار، په فارسي کې دا کار درباري لیکوالانو کړی، هغه مقلد لیکوالان ترې تقلید کوي چې د ویلو لپاره څه نه لري، غواړي خپل بې محتوی مطالب د رنګینو الفاظو په جامه کې ونغاړي او له ناپوهو اورېدونکو او لوستونکو شاباش ترلاسه کړي.

مجهوله يې:

په مشرقي ليکدود کې مجهوله يې ډېره او بې ځايه کارول کېږي، د مثال په توګه چې، کې، مې، دې، داسې، هسې،... داسي ليکي: چې، کې، مې، دې، داسې، هسې... حال دا چي په کار ده (دي، کي، چي، مي، داسي، هسي... صحيح وګڼو او (دې، کې، چې، مې، نې، بې، زې، تې، داسې، هسې) د دغو ترکيبونو مخفف ومنو (دي ئې، که ئې، چي ئې، مي ئې، نه ئې، به ئې، زه ئې، ته ئې، داسي ئې، هسي ئې) ، مثالونه ئې:

کتاب دې ورکړ؟ يعنی د ده خپل کتاب دي ورکړ؟ او کتاب دي ورکړ؟ يعنی کوم کتاب دي ورکړ؟ کتاب دي ئې ورکړ غلط او د ټولو پښتنو قبيلو د مروج تلفظ خلاف دئ.

الله تعالی دې شهادت قبول کړي، يعنی الله تعالی دي د ده شهادت قبول کړي. دا سمه نه ده چي وليکو: الله تعالی دي ئې (يا دې ئې) شهادت قبول کړي، د پښتنو هيڅ قبيله داسې نه وايي، نه پوهېږو دا د چا کوږ بدعت دئ؟

کتاب مې ورکړ، يعنی د ده خپل کتاب مي ورکړ، او کتاب مي ورکړ، يعنی يو کتاب مي ورکړ.

کې خواب ورکړی نه وی، يعنی که ئې خواب ورکړی نه وی.

دا کتاب چې ليکلو، يعنی دا کتاب چې ئې ليکلو.

نې خبر کړ له خطره، يعنی نه ئې له خطره خبر کړ.

چې دښمن بې خپل هېواد کې نه پرېښود: يعنی دښمن به ئې په خپل هېواد کې نه پرېښود.

زې لامنم، يعنی زه ئې لامنم.

تې لازغمې، يعنی ته ئې لازغمې؟

داسې ځواب کړه چې بيا رانه شي، يعني داسي ئې ځواب کړه ....

هسې خبر کړ، يعني هسي ئې خبر کړ.

په پښتونخوا کې د مجهولي (ې) لپاره يوه نوې يې راايستل شوې چې له اردو ئې اخيستې ده، داسي ئې ليکي: (ے)، اردو ژبه هم د پښتو مجهولي يې ته ورته غږ لري چې همدا (ے) ورته راوړي. لکه کيلئے .

ښځينه جمع

ځيني ادعا کوي چې د ښځينه نومونو جمع بايد په اوږده يې سره وليکو، خو دا خبره صحيح او معياري نده او د پښتنو د ټولو قبيلو له عام تلفظ سره مغايرت لري، صحيح او معياري خبره دا ده

چي هغه ښځينه نومونه چي په پای کي ئې هې وي په جمع کي همدا هې په يې بدلېږي، خو دا يې کله اوږده او کله لنډه تلفظ کېږي، که تر هې مخکي توری زورکی ولري، په جمع کي دا زورکی په زېر بدلېږي او د هې په ځای څرګنده (ي) راځي، لکه ښځه ښځي، کونډه کونډي، ژبه ژبي، او که تر هې مخکی توری زور ولري زور ئې په زورکي بدلېږي او د هې په ځای اوږده (ې) راځي؛ لکه څپه څپې، ړنده ړندې، خوږه خوږې، شپه شپې.

د ښځينه جمع لپاره دا قاعده قبوله کړو چي: ښځه، کونډه، لنډه، تنده، مرسته، بېله، بله، پېښه (حادثه)، او دې ته ورته ښځينه مفرد په ښځي، کونډي، لنډي، تندي، مرستي، بېلي، پېښي او ټول هغه ښځينه نومونه چي تر يې مخکي توری ئې زېر ولري په (ي) سره ئې جمعه کړو او منډه، لنده، اوږده، پېښه (تقليد)، څپه او دې ته ورته صيغې په منډې، لندې، اوږدې، پېښې، څپې او ټولي هغه صيغې چي تر يې مخکی توری ئې زېرکی ولري په (ې) سره جمع کړو.

اغلباً دا (ې) ډېره او بې ځايه استعمالېږي، په هغو ځايونو کي هم کارول کېږي چي د پښتنو د هيڅ قبيلې په تلفظ کي نه احساس کېږي او په ډېرو مواردو کې نه يوازي له تلفظ سره اړخ نه لګوي بلکي د التباس باعث ګرځي، د مثال په توګه: د جمع لپاره هم او د ندا لپاره هم ښځې ليکل، چې له يوې خوا له عام تلفظ سره مغايرت لري او له

بلي خوا مخاطب په اشتباه کې اچوي، باید (ښځي د ښځه جمع او ښځې د اې ښځې په معنی) ولیکو، په دواړو صورتونو کې ئې د ښځې په توګه لیکل د التباس باعث ګرځي. یا (ورځې) د ورځ جمع او له مخاطب نه د تلو په اړه پوښتنه (ته ورځې؟) سم ئې ورځي (د ورځ جمع) او ورځې د پوښتني لپاره.

د ئې او يې توپير

ئې او يې باید تفکیك کړو، لکه دا: کتاب ئې ولوست، ته ښه لیکوال يې. دواړه په یوه ډول لیکل صحیح نه دي.

له، په، نه

(له، په، نه) کېدی شي له وروستۍ کلمې سره یو ځای ولیکل شي او (هـ) ئې حذف شي، لکه:

لپاره، لخوا، لدوی، لده.

پکې، پدې، پدوی

نشته، نشو، نشي، ندئ،

په نورو ژبو کې هم داسي حذف ګورو، لکه په دري کې: نه مى رود -نمى رود، نه نوشت- ننوشت، نه کرد - نکرد، به من - بمن،

دی او دئ

(دی) د (ده) لپاره، او (دئ) د ده د حالت بیانولو لپاره، لکه: دی ښه لیکوال دئ.

(و) او (ؤ)

د (و) او (ؤ) په ځای د (وو) لیکل، دی په سنگر کې وو. یوازې (و) او (ؤ) مطلوب غږ نه افاده کوي.

(وه) او (وو)

په ماضي صیغو کې د مذکر او مؤنث تر منځ تفکیك او دواړه یو ډول نه لیکل، داسې چې حامد یوه خور درلوده او محمود یو ورور درلودو، همداراز د ساته په ځای ساتو، د لیکه په ځای لیکو، د (کاوه) په ځای کاوو، او ... ساته او لیکه او دوی ته ورته صیغې د مؤنث او امر لپاره مختص کړو، ته خط لیکه، ته لار ساته... یوه لار ساتله بل سنگر ساتلو، یوه لار ساته او بل سنگر ساتو، د پښتنو هیڅ قبیله نه وایي: بل سنگر ساته، یا محمود زوی درلوده. که د ولس عامه لهجه او تلفظ اعتبار لري نو دا صحیح نه ده چې ولیکو: احمد ښه پوهېده،

باید ولیکو احمد ښه پوهېدو، او ملالۍ ښه پوهېده. احمد کار کاوو، احمد مړۍ خوړه، دا صحیح نده چي ولیکو: احمد کار کاوه.

په او پر

(په) د ظرف لپاره او (پر) د استعلاء لپاره کارول، مثالونه ئې، په کتاب کي، پر بام، په ۱۳۸٦ کال کي، خو استثناءات باید ومنو، لکه: د دې په ځای، په مېز باندي، په خدای قسم، دا ځکه چي ډېری پښتانه په داسي مواردو کي د (پر) په ځای (په) کاروي.

پر او باندي یو ځای کارول غلطي ده: لکه کتاب پر مېز باندي پروت دئ، صحیح ئې دا ده: کتاب پر مېز پروت دئ. ورباندي او درباندي هم د (پر) او (پرې) په ځای راتلی شي لکه: پور ورباندي لري، اعتماد درباندي لرم،

باندي

د باندي صیغه ډېره بې ځایه او غلطه استعمالېږي، او غلطه لیکل کېږي، لکه: په دې خاطر باندي، په دې اساس باندي، په دې هکله باندي، زما په نظر باندي، په دې اړه باندي.... چي دلته باندي ته هیڅ ضرورت نشته، په دې خاطر، په دې اساس، په دې هکله، په دې

اړه، زما په نظر کافي او صحیح دي، زما په نظر او زما له نظره ئې صحیح صورتونه دي. د باندي، لاندي، وړاندي .... صحیح لیکنه همدا ده، د لاندې، باندې، وړاندې .... په توګه ئې لیکل غیرمعیاري دي او د پښتنو هیڅ قبیله ئې په مجهوله یې نه تلفظ کوي.

د ځ او ز ستونزه

د (ځ) او (ز) ستونزه باید حل کړو، ستونزه، استازی، زلمی، ختیز، لوېدیز... صحیح وګڼو، خو هلته چې د بلې ژبې (ج) پښتو ته رااړوو نو د ضرورت په صورت کې ئې په (ځ) بدل کړو، لکه جواب: ځواب، جای: ځای، جور: ځور، ...

سته او شته

سته د شته، نسته د نشته... په ځای کارول ومنو، ځکه دا د پښتنو د اکثریت ژبه ده، له مشرقي پرته نور ټول پښتانه همدا الفاظ کاروي، او دا د دري (است) او (نیست) ته ورته دي، د پښتو او دري بې شمېره لغات ګډ اساس لري،

نه او څخه

د (نه) په ځای يوازي (هـ) راوړل: له کنړه تر هراته، له مزاره تر پکتيا، او له ميمنې تر پکتيکا او له فراه تر پاميره(په هـ او الف پای ته رسېدلي کلمات په وروستيو دوو بڼو کې)، دا نور پرېږدو چي ليکي: له فراه څخه تر پامير پوري، له خدای څخه غواړم، يا له خدای نه غواړم، که دلته د (خدای) له نومه وروسته لږ توقف وشي نو معنی ئې دا راوځي چي له خدايه ئې نه غواړم. نږدې ټول پښتانه داسي وايي: له خدايه غواړم.

د (ورڅخه) او (ورنه) په ځای (ترې) راوړل، د (ما ورڅخه وپوښتل)، يا (ما ورنه وپوښتل) په ځای ما ترې وپوښتل.

موږ او مونږ

مونږ او (موږ) دواړه مجبوراً صحيح ومنو خو ورو ورو ئې موږ ته راواړو، ځکه په دې سره به زموږ ليکنه د ډېری پښتنو له تلفظ سره ورته شي، د جنوب او غرب پښتانه دا لفظ داسي نه تلفظ کوي چي (ن) هم په کې راشي، لږ پښتانه ئې داسي تلفظ کوي چي د (ن) خفيف غږ هم په کې راځي.

فعل کوم نوم او ضمیر ته ورته راوړو

دا قاعده قبوله کړو چي له مخي ئې لیکي: سړی له خپلي مېرمني سره راغی، او مېرمن له خپل مېړه سره راغله، د راغلل په ځای، دا هم صحیح ومنو چي کتابونه او کتابچې ئې راوړل (د راوړې په ځای)، کتابچې او کتابونه ئې راوړل. ښځي او نارینه راغلل، نارینه او ښځي راغلل(د راغلې په ځای)، که څه هم نږدې ټول پښتانه فعل د وروستي ضمیر په بڼه اړوي او وایي: نارینه او ښځي راغلې، کتابونه او کتابچې ئې راوړې، کتابچې او کتابونه ئې راوړل. ښځي او نارینه راغلل.

جمله په فعل پای ته رسول

د جملې په پای کي له فعل وروسته (دئ، ده او ...) لیکل ضروري ونه گڼو: لکه دا چي ښه کتاب ئې لیکلی دئ، استادان راغلي دي، ډېره مبارزه ئې کړې ده، دا کافي او صحیح وشمېرو چې: ښه کتاب ئې لیکلی، استادان راغلي، ډېره مبارزه ئې کړې.

د (ز)، (ج) او (ژ) په اړه اختلاف

د (ز)، (ج) او (ژ) اختلافي کارول ورو ورو توحيد کړو، د ننګرهار ځيني قومونه وايي: ژوندی، ژبه، ژمی، روژه... د کنړ او پېښور پښتانه ئې جوندی، جبه، جمی، روجه ... کړي، د جنوب او جنوب غرب، او د پښتنو ډېری قومونه ئې زوندی، زبه، زمی، روزه ... تلفظ کوي، دا او دې ته ورته کلمات له دري سره هم ګډ بنسټ لري، هغوی زنده، زبان، زمستان، روزه کړي، له دې نه معلومېږي چې اصل (ز) ده، د ځينو عواملو په وجه (ژ) او (ج) ته اوښتې.

د (ښ) او (ك) مخکې وروسته کول

د (ښ) او (ك) مخکې وروسته کول هم يوه ستونزه ده، کله چې دا دوه توري يو د بل څنګ ته راشي، نو د مشرقي خلك يا (ښ) له (ك) نه مخکې کړي او يا ئې حذف کړي، دا ځکه چې دوی (ښ) په داسي توګه تلفظ کوي چې له (ك) نه وروسته تلفظ ئې ورته ګران دی، نور پښتانه کښته، ګُښلی ... وايي خو دوی ئې ښکته او ښکلی کړي، نور وايي: کښېنه، کښېږده، ... دوی وايي کېنه، کېږده، د جنوب غرب پښتانه (کښي) وايي، په کور کښي دئ، خو د مشرقي پښتانه ښ حذفوي او وايي په کور کې دئ، (ډېری پښتانه په دې خاص مورد کې

له مشرقي والو سره همغږي دي او کې وايي او دا ځکه چي تر کښي آسانه دئ)، دې ته مو هم بايد پام وي چي د دري نشستن له کښېنستل سره ګډ بنسټ لري، ك ئې د دې لپاره حذف کړی چي دري ژبي نه شي کولی کلمه په ساکن حرف پيل کړي، يا به ئې حذفوي او يا به متحرك حرف ورباندي اضافه کوي، د انګليسي **stop** د استاپ په بڼه تلفظ کوي، او د پښتو له لمر نه ئې مهر جوړ کړی، او له کښېنستل نه نشستن، دا ښيي چي اصل کښېنستل دئ نه کېنستل، د (ښ) ګران تلفظ د دې سبب شوی چي په دغو کلماتو کې تغيير راشي. د همدې لپاره ګورو چي ځيني پښتانه قومونه (کښ) په (چ) بدلوي او وايي: چېنه، چېږده،

بخښنه او بښنه هم د دې ستونزي يوه بله بېلګه ده، دا د فارسي له بخش سره ګډ بنسټ لري، لکه وبخښه او ببخش، مشرقي وال د دې لپاره خې حذفوي چي ښ هم د خې په څېر تلفظ کوي، دا دوه ورته غږونه څنګ په څنګ ويل ګران دي نو ځکه ئې خې حذف کړې.

د (د) او (له) ستونزه

ځيني پښتانه (د) د (له) په ځای کاروي چي دا يوه غلطي ده، صحيح ئې دا ده چي: دی د کابل دئ، دی له کابله راغلی، صحيح نه

ده چي ووايو: دی د کابله راغلی دئ، په دري کې د دغو دواړو لپاره (از) راځي، (او از کابل است)، (او از کابل آمده)، هغه خلك چي د دري تر اغېز لاندي دي دا دواړه یو د بل په ځای راوړي.

د (ف) او (پ) لانجه

پښتانه د (ف) په ویلو کې مشکل لري، د همدې لپاره غواړي هغه په (پ) واړوي، مخصوصاً کله چي د بلي ژبي الفاظ پښتو ته رااړوي، د مثال په توګه د عربي له فوج نه پوځ او د انګریزي له فابریکې نه پابریکه جوړوي، په کار ده چي دا په خپلي اصلي بڼې کې ولیکل شي، فوج یا فوځ او فابریکه.

د (ق) او (ك) ستونزه

پښتانه د (ق) په ویلو کې هم ستونزه لري، غواړي آسان ئې کړي، او د (ك) بڼه ورکړي، قرار، قوم، قلم، او له عربي نه اخیستل شوي نور کلمات د کرار، کوم، کلم په توګه تلفظ کوي او ځیني بې خبره خو متعصب لیکوالان ګمان کوي یا قصداً ښیي چي صحیح بڼه ئې همدا ده، په کار ده چي دا او دې ته ورته ټول دخیل لغتونه په خپلي اصلي بڼې کې تلفظ او ولیکل شي. دري ژبي چي ټول دخیل لغاتونه په اصلي

بڼي کې قبول کړي، اوس د ادبي دري نړدې اويا په سلو کې عربي لغات جوړوي، هلته هم ځيني متعصبي کړۍ هڅه کوي چې عربي لغات له دري وباسي، که څه هم دا کار ناشونی دئ، خو که له دري نه عربي ووځي نو په يوې نيستمني ژبي به بدله او خپله ټوله اوسنۍ غنا به له لاسه ورکړي. د ايران متعصبو کړيو له اوږدې مودې رادېخوا دا هڅه پيل کړې، د عربي او عربو په ضد د دوی او د نورو قومونو هره هڅه چې په مسلمانانو کې قومي او نژادي تعصبات راپاروي د غربي نړۍ له لوري بدرګه شوې او دوی ئې په شا ټپولي، د ايران معروف شاه پال شاعر فردوسي خپله شاهنامه داسي وليکله چې هيڅ عربي لفظ په کې رانشي، نن او په ايران کې د شيعي انقلاب له راتلو وروسته هم دا لړۍ جاري ده، په افغانستان کې هم ځيني متعصبي غربپال او ايران پلوه ډلي همدا کار کوي. غربپال پښتانه ليکوالان هم په دې ګمارل شوي چې همدا کار وکړي.

(ږ) او (ګ)

هغه پښتانه چې (ږ) د (ګ) په څير تلفظ کوي، له (غ) نه مخکې د (ږ) تلفظ ورته ګران شي، نو ځکه (غ) ترې رامخکې کوي او له (ږغ) نه (غږ) جوړوي، خو نور پښتانه ئې ږغ ګڼي. لږ تر لږه بايد دا

صحیح تلفظ هم ومنو.

(ړ) او (ن)

همدا راز کله چي (ړ) او (ن) سره نږدې راشي نو مشرقي وال همغه معامله ورسره کوي چي له (ك) او (ښ) سره ئې کوي، (ن) له (ړ) رامخکي کړي، دا هم د (ړ) د گران تلفظ په وجه ده، له ړنور او ړنندي نه نړور او نړندي جوړ کړي. خو نور پښتانه چي (ړ) د (گ) په څېر نه تلفظ کوي دا مشکل نه لري او په خپلي اصلي بڼه کي ئې تلفظ کوي او لیکي.

(کامه) او (او)

کامه باید د (او) په ځای او هلته وکارول شي چي د یوې جملې پای او د بلي اړوند جملې پیل په گوته کړي، نه مکرر (او) لیکل صحیح دي او نه دا چي ولیکو: رپوټونه وایي، چي....، په داسي مواردو کي تر چي نه مخکي د کامې راوړل صحیح نه دئ او د جملې ضروري ارتباط شلوي .

(لېږي) او (لږي)

د لېږي او لږي سمه ليکنه همدا ده، د لېږې او لږې په توګه ئې ليکل غلط او د مروج تلفظ خلاف دي، د لږي (بعيد) او لږي (د لږلو صيغه) تر منځ تفکيك د لام او رې په حرکت سره کېږي، په لومړي کې لام زور او رې زېر لږي او په دوهم کې لام زور او رې زورکی لږي.

(ولې) او (ولي)

د ولي (نوم) او ولي (استفسار کلمه) يو رنګ او په همدې توګه ليکل صحيح دي، د ولې په توګه ئې ليکل غېرمعياري دي، د دواړو ترمنځ تفکيك په يې سره نه بلکه د واو په حرکت سره کېدی شي، په لومړي کې واو زورکی لږي او په دوهم کې زور. هيڅ پښتون د ولي وروستۍ يې د ويالې په څېر نه تلفظ کوي.

(اوه) او (اووه)

اوه (۷) په همدې توګه ليکل سم او د اووه په توګه ئې ليکل ناسم دي، داسي ليکل ئې د هغه چا اختراع ده چي غواړي د پيش په ځای واو وليکل شي، دا عدد په اصل کې داسي تلفظ کېږي (اُوَه)، الف

پېش لري او واو زور.

(يولس) او (دولس)

يولس او دولس همداسي ليکل سم او د يوولس او دوولس په توگه ئې ليکل ناسم دي، د دواړو عام تلفظ داسي دي: يُوُلَس، دُوُلَس؛ په اصل کي (يو او لس) او (دوه او لس) وو چي تخفيف پکي راغلی، د او په ځای لومړي واو ته پيش ورکړی شوی او هې حذف شوې.

(نه) او (نهه)

نه (۹) په همدې بڼه ليکل صحيح دي نه د نهه په توگه.

(ای) او (اې)

د ندا لپاره په عربي او دري کي (ای) او په پښتو کي (اې) ويل کېږي، نړدې ټول پښتانه وايي: اې ربه! اې پلاره ! اې زويه! په کار ده چي په ليکني کي هم دا مراعات شي.

(هغې) او (هغي)

د هغې او هغي سمه کارونه داسي ده: هغي ښځي وويل، هغې وويل، په هغي لاري تلل، په هغې تلل، هغي برخي ته ولاړ، هغې ته ولاړ

(پسې) او (پسي)

د پسې او پسي توپیر: ورپسې شه، په ده پسي ورشه، پسي ورشه،

د (تاسي) او (تاسې) فرق

تاسې د (تاسي ئې) مخفف دئ لکه دا چي تاسې هم ولولئ (یعني تاسي ئې هم ولولئ)

(لپاره) او (له پاره)

د دې (لپاره) یا د دې (له پاره) صحیح دي او د دې (د پاره) غلط. اصل ئې پار دئ، د پښتنو ځیني قبیلې ئې د پار په بڼه کاروي، د خاطر په معنی لکه چي وایي: د خدای پار دئ،

د (نه) بې ځایه کارول

لکه: له ننګرهار نه، له لغمان نه... چېرې چې یو لفظ په فتحه او الف پای ته رسېږي د نه راوړل صحیح نه دي لکه: له الله غواړم، له ما وپوښته، له تا پوښتي، په داسې مواردو کې نه راوړل صحیح نه دي، خو که په ساکن توري پای ته رسي نو ښه دا ده چې یوازې هـ پرې علاوه کړو، لکه له کابله، له لغمانه، له کابل نه او له لغمان نه لیکل صحیح نه دي. او له کابل څخه یا له کابل چخه خو لاډېر بې خونده دي. اصل ئې له کابلَ راغلم دي، چې دا زور په هـ بدلوي.

(اړه) او (اړوند)

دا دواړه هم په غلطه توګه استعمالېږي، اړه د ارتباط په معنی او اړوند د مربوط په معنی دي، د کتاب په اړه ئې معلومات ورکړ، د کتاب اړوند معلومات ئې ورکړ.

پایله

پایله د نتیجې په معنی راوړل غلطي ده، د پایلي دقیقه ژباړه عاقبت او انجام دئ، داسې لکه له بدو پایلو سره مخامخ شو. په کار

ده چي نتيجه، حاصل او ثمره د پايلي په معنی ترجمه نشي.

(پرې) او (ترې)

دا دواړه د (پر ئې) او تر ئې) مخفف دي، همغسي لکه مې، کې، چې، دې چي د (مي ئې)، (کې ئې)، (چي ئې) او (دي ئې) مخفف دي.

(مات) او (ماتې)

مات، ماته، ماتي صحيح او ماتې غلطه ليکنه ده. مات شو، ماته شوه، له ماتي سره مخ شو، ماتي او برياوي به وي، صحيح دي.

(پاته) او (پاتې)

پاته صحيح ليکنه ده، راځه له موږ سره پاته شه، شا ته پاته شو، ځيني پښتني قبيلې پاتې وايي.

(خدای) او (ځمونځ)

د خداوند او نماز الفاظ له پښتودري ته تللي، اصل ئې ځمونځ او خاوند دي، ځمونځ او خاوند واضح معنی لري، ځمونځ د تجليل په معنی

او خاوند د څښتن په معنی ده چې یو ئې د الله تعالی لپاره غوره معنی لرونکی نوم او بل ئې د ځانګه لپاره مناسب نوم دئ، ځماز او خداوند داسي جوړ شوي چي له معنی پرته نومونه دي، دا ځکه چي له بلي ژبي اخیستل شوي، په دري کي خاوند په خداوند اوښتی بیا تخفیف شوی او خدا تري جوړ شوی او بیا پښتو ته راانتقال شوی او خدای تري جوړ شوی.

د لمونځونو اوقات

د لمونځونو اوقات له دري اخیستل شوي او په پښتو کي تغییر په کي راغلی: ځماز شام ئې ماښام کړی، (ن) او (ز) ئې تري حذف کړي، ځماز خفتن ئې ماخستن، ځماز دیگر ئې مازدیگر، ځماز پیشین ئې ماپښین کړي، له (پس شوي) ئې پېشلمی جوړ کړی، ښایي د دې مهال اصلي نوم په پښتو کي سېمی وي چي ځیني پښتانه ئې په همدې نامه یادوي، موږ د اوقاتو لپاره ګهیځ، بربزر، غرمه، لمرخاته او لمر ولېده لرو، د ګهیځ په ځای مو د عربي سحر رااخیستی خو هغه هم ځینو سهار کړی.

(عکس العمل) او (غبرګون)

په دې وروستیو کې د عکس العمل په ځای د غبرګون د راوړلو شاهد یو، په داسي حال کې چې غبرګون د عکس العمل معنی نه افاده کوي، نه پوهېږو په دې کې کوم مصلحت ګوري چې دا جامع اصطلاح په ناقصه توګه بدلوي. غبرګ د یوویستوي په مقابل کې راځي.

(اند) او (فکر)

په وروستیو څو میاشتو کې د اند کلمه په ځینو کړیو کې دود شوې، د فکر او نظر په ځای ئې کاروي، په داسي حال کې چې دا او دې ته ورته الفاظ هومره عام شوي او هر څوك ئې په معنی پوهېږي چې په ډېر زحمت سره کولی شو بدلې او حذف ئې کړو، د عربي الفاظو په ځای د پښتو متروك الفاظ دودول د هغو کړیو کار دئ چې له عربي سره حساسیت لري، د همدې لپاره ګورو چې په استعماري ځواکونو پوري تړلې خبري رسنیو دې کار ته کلکه ملا تړلې، متعصبي څېرې ئې استخدام کړې او دا کار پرې کوي.

خدای پامان

خدای پامان په اصل کې د خدای په امان کې دئ، تخفیف په کې راغلی، په اوسنۍ بڼې کې صحیح مفهوم نه افاده کوي، که خدای دي مل، خدای دي حافظ، خدای دي ساتونکی، د خدای په امان کې دي وې... وویل شي غوره دئ. او دې ته خدای پامانی ویلی شو.

لرغونې ژبه

ځیني متعصب او ناپوه لیکوالان، هغه چي ډېری ئې له بهر ګمارل شوي، دا هڅه کوي چي د افغانانو ترمنځ اختلافات راولاړ کړي، یو ئې ادعا کوي چې پښتو اصیله ژبه ده او لرغونی تاریخ لري او بل ئې وایي دري او فارسي اصیله ژبه ده او اوږد تاریخ لري، دا جنابان دې ته متوجه نه دي چي د پښتو او دري په سلو کې تر اتیا زیات لغاتونه ګډ بنسټ لري، که د الفاظو په اړه ئې دقیقه څېړنه وکړي ورته معلومه به شي چي دا دواړه ژبي څو پېړۍ مخکي یوه ژبه وه، د خاصو عواملو په وجه سره بېلي شوې، دا کړۍ د یوې ژبي تسلط د هغې د ښه والي دلیل ګڼي، حال دا چي د ژبي د تسلط عوامل نور دي، هغه ژبه مسلطه شوې چي په سیاسي لحاظ مسلطه شوې، که نن انګرېزي د نړۍ مسلطه ژبه ده وجه ئې دا نه ده چي دا ژبه تر

نورو ښه والی لري، یا لرغونی تاریخ، وجه ئې د هغه قوم سیاسي سلطه ده چي انګریزي وایي، زه په ډېر ډاډ او جرأت سره ویلی شم چي انګرېزي د نړۍ تر ډېرو ژبو ناقصه، وروسته پاتې او له ادبي لحاظه ستونزمنه ژبه ده. په افغانستان کې د پښتو ژبي د عدم ودي او فارسي د تسلط عوامل نور دي، چي زه ئې څېړل مفید نه ګڼم.

دغو کړیو ته وایم راشي وګورئ چي د پښتو او فارسي لغات څومره سره ورته او نږدې دي:

د انسان د غړو نومونه:

پښتو	فارسي
سر	سر
پزه یا پوزه	پوز
زنې	زنخ
زبه یا ژبه	زبان
ورون	ران
لاس	دست (ل) په (د) بدل شوی
پښه	پا (ښ) حذف شوی
زنګون	زانو

غوږ	گوش غ په گ او ږ په ش بدل شوي
غاړه	گردن غ په گ ړ په ر او ه په دن بدل شوي
غوښه	گوشت
گوته	انگشت
نوك	ناخن او نوك

خپلوان

پلار	پدر لا په د بدل شوي
ورور	برادر
خور	خواهر
مور	مادر
لېور	ییور
ماما	ماما
نیکونه	نیاکان
زېږېدلی	زائیده

شمېرې

یو	يك
دوه	دو
درې	سه
څلور	چهار
پنځه	پنج
شپږ	شش
اوه	هفت
اته	هشت
نه	نو
لس	ده
یولس	یازده
دولس	دوازده
دیارلس	سیزده
څورلس	چهارده
پنځه لس	پانزده
شپاړس	شانزده

اوه لس	هفده
اته لس	هژده
نولس	نوزده
سل	صد
زر	هزار

اشياء

آسمان	آسمان
زمکه	زمين
لمر	مهر
مياشت سپوږمۍ	ماه
باران	باران
اوبه	آب
ونه	بن واو په ب بدل شوی
بوټی	بوته
شګه	ريگ
غر	هير (کوه)

درياب (سیند)	دریا
کور (انگور)	انگور
غنم	گندم (غ) په گ بدل شوی
جوار	جواري
مار	مار
آس	اسپ
خر	خر
غوا	گاو غ په گ بدل شوی
وز او وزه	بز
پشۍ، پشکه	پشك
مرغه	مرغ
طوطي	طوطی
بلبله	بلبل
ځنگل	جنگل
نوی	نو

رنگونه

تور	تار (سیاه و تاریك)
سور	سرخ
سپین	سفید
زېړ یا ژېړ	زرد
نصواري	نصواري

افعال

لیدل	دیدن ل په د بدل شوی، تل همداسي شوي
خوړل	خوردن
وخوره	بخور و په ب بدل شوی، تل همداسي شوي
کړل	کردن
کرل	کاریدن کشت کردن
رېبل	درویدن
وړل	بردن
شړېدل	شاریدن

تگ	تك و دو
آزمېښت	آزمايش
ورېدل	باريدن

نومونه

خاوند	خداوند
ستر	سترگ
گرم	گرم
سوړ	سرد
نرم	نرم
سخت	سخت
شرم	شرم
تبه	تب
شپه	شب
ورځ	روز
غرمه	گرمي
لمن	دامن

ځای	جای
مږه	موش

دې ته باید متوجه وو چې کله ځیني لغتونه له پښتو فارسي ته اوړي نو د پښتو لغت ځیني توري لکه ل، غ، ځ، و، ږ په دري کې په د، گ، ج، ب، ش بدل شوي، لکه:

لمن - دامن، لیدنه- دیدن، پلار- پدر، لاس- دست...

غوږ -گوش، غوښه -گوشت، غرمه - گرمي

ځای -جای، پنځه- پنج،

شپږ - شش، مږه - موش،

ونه - بن، وخوره - بخور،

د دې الفاظو شمېر ډېر زیات دئ، دومره چې په دې کې چا ته د شك ځای نه پرېږدي چې پښتو او دري څو پېړۍ مخکې یوه ژبه وه او ورو ورو سره بېلې شوې.

څو ورځې مخکې مې د یوه متعصب لیکوال مرکه اورېده چې ویل ئې فارسي د پښتو په پرتله اوږد تاریخ لري او گواکې پښتانه لیکوالان له فارسي ژباړه کوي. دا د بیمار ذهن او زړه او کوږ فکر او قلم خاوند په دې نه پوهېږي چې پښتو او فارسي څو پېړۍ مخکې یوه ژبه وه، ورو ورو سره بېلې شوې، ډېر ناپوه او کمعقله انسان به

داسي انګرېزي چي فارسي تر پښتو زوړ تاريخ لري، ځوك چي په دې پوهېږي چي انسانان له يوه مور پلار پيدا شوي، نژاد ئې يو او د يوې ستري کورنۍ غړي دي، هغه په دې پوهېږي چي د ژبو بنسټ هم يو دئ، مختلفي ژبي داسي دي لکه د يوې ستري ونې لويي او وړې څانګي، هر څومره چي له وړو څانګو د سترو څانګو په لوري ځو بېلي څانګي ګډ بنسټ پيدا کوي، نه يوه څانګه پر بلې غوره والی لري او نه زوړ تاريخ.

پښتو او کمپيوټر

پښتو نوې کمپيوټر ته لار موندلې، د هغو افغانانو دا هڅه د ډېر قدر وړ ده چي دا کار ئې کړی، خو ډېر کار لا پاته دئ، د پښتو لپاره ښکلي حروف جوړول يو له دغو کارونو دئ، هم د متن لپاره او هم د عنوان لپاره، موجود حروف ځيني ستونزي لري، ځيني ئې د يو شمېر ضروري حروفو د نشتوالي له مخي ناقص دي، آ، ؤ، أ، إ، ګ، ... نه لري، ځيني ئې داسي دي چي د (د، ډ، ر،ز، و او نورو حروفو موقعيت په دقيقه توګه نه دئ ټاکل شوی، په ليکه برابر نه وي، ښکته او پورته وي، په کرور حرف کې داسي دي: (د و ډ ذ رد ز و) په ځينو کې يو شمېر علايم لکه . ، : ! " په واضح توګه نه معلومېږي له ضروري

اندازې واړه جوړ شوي، په کرور حرف کې داسي دي: . ، : ! " دا په داسي حال کې چي کرور حرف تر ټولو شته حروفو ښه دئ، زه دې ته اړ شوم چي له عربي او فارسي ځيني تر ټولو ښکلي حروف غوره او پښتو ته ئې واړوم، د پښتو کرور حرف کې مي هم لاسوهنه وکړه او ځيني ستونزي مې رفعه کړې، د دغو حروفو نومونه دا دي:

Pashto best font

Pashto best font hashiah

Pashto anwan font

Pashto anwan font outline

Pashto arabic styl font

Pashto Kror modified

pashto Jadeed inwan

Pashto yasmeen font

Pashto yasmeen bold

Pashto jihon modified

موجود پښتو حروف له عربي حروفو اقتباس شوي، د پښتو خپل دوديز خط ډېر ښکلی دئ، په کار ده دغه حروف کمپيوټر ته انتقال

شي. زه هڅه کوم چې د پښتو خپل حروف جوړ او کمپیوټر ته ئې انتقال کړم.

د پښتو لیکدود ځیني نوري ستونزي

پښتانه دا ستونزه لري چې په ساکن توري پای ته رسېدلې کلمه بدلوي او ورستي توري ته ئې حرکت ورکوي، همغسي لکه فارسي ژبي چي په ساکن توري پیل شوې کلمه سمه نشي ادا کولی او حرکت ورکوي، لکه (زما) (ازما) کړي او (ستا) (استا) کړي او د انګلسي (stop ستاپ) (استاپ) کړي، کله چي یو پښتون وایي: له غزني راغلم، له پکتیا راغی، نو له غزني او پکتیا وروسته نه، څخه یا چخه نه وایي او نه ئې لیکي، خو کله چي د غزني او پکتیا پر ځای د داسي ځای نوم اخلي چي وروستی توری ئې ساکن او ولاړ وي لکه هرات، کابل، ننګرهار نو وایي: له هرات نه راغلم، له کابل څخه راغی، له ننګرهار څخه ولاړ، دلته د (نه، څخه او چخه) الفاظ راوړل یوه غلطي ده او وجه ئې همغه ستونزه ده چي په ساکن توري پای ته رسېدلې کلمې په ادا کولو کي ئې پښتانه لري، د همدې ستونزي له کبله طمع په طمعه، قطع په قطعه، لار په لاره، بدلوي او ډېر نور همداسي بدلوي، د دې پر ځای چي ووایي: له کار ئې لاس واخیست وایي: له کاره ئې

لاس واخیست، په کار ده دا ستونزه حل کړو، خپله وَیَنه او لیکنه د عمومي قاعدې مطابق کړو، د داسې کلمې د ویلو پر مهال یوازې وروستي توري ته د زور حرکت ورکړو او ووایو: له هراتَ راغلم، له کابلَ راغی، له ننګرهارَ ولاړ، له کارَ ئې لاس واخیست، که دا د قاعدې په توګه ومنو نو د زور لیکلو ته هم ضرورت نشته د تلفظ پر مهال به همدا کار کوو. هیڅ موجه دلیل نه مومو چې دلته (نه) ولیکل شي، یا (ه) پرې اضافه شي، همداسې لکه چې د غزني او پکتیا په ارتباط ئې نه لیکو. د (نه) لیکل ډېر ځلي ستونزې راولاړوي، د مثال په توګه: که تاسو ولیکئ: له خدای نه غواړم، د دې معنی څه ده؟ له خدای غواړې او که نه غواړې؟ خو که د خدای پر ځای الله تعالی ولیکئ نو د (نه) لیکلو ته ځان اړ نه ګڼئ او لیکئ: له الله تعالی غواړم. ولې دا کار په هغه صورت کې هم ونه کړو او ولیکو: له خدای غواړم او دا (نه) یوازې د نفي په صورت کې وکاروو.

بله عامه ستونزه دا ده چې پښتو لیکدود په ډېرو مواردو کې له ویندود سره توپیر لري، یو مثال ئې د ځینو له لوري د مجهولي (ې) کارونه ده، متأسفانه ځیني نه د ژبې قواعدو ته اعتناء کوي او نه عام او منل شوي تلفظ ته، بس په یوه څه عادت شوی او له خپل غلط عادت لاس اخیستو ته چمتو نه دئ. ډېر خو بیا داسې دي چې همدې غلط دود ته د پښتو ځانګړتیا نوم ورکوي!!! تاسو دغو صیغو ته توجه

وکړئ:

ورځي (ایام)، ورځې؟ (د ورتګ پوښتنه)

سمڅي (د غره سوړي)، څمڅې (قاشقي)

ښځي (مېرمني)، ښځې! (اې مېرمنې!)

پېښي (حوادث)، پېښې (تقلید او د بل ادا)

آیا په دغو اتو صیغو کې د (يې) تلفظ په څلورو کې یو ډول او په څلورو کې بل ډول نه دئ؟ ورځي، سمڅي، ښځي، پېښي یو ډول تلفظ کېږي او ورځې؟، څمڅې، ښځې! او پېښې، بل ډول. په څلورو کې د (يې) غږ د اوږده (ې) غږ دئ او په څلورو کې د معروفې (ي)، که په تلفظ کې د دوی تر منځ څرګند توپیر شته نو په لیکني کې ولې دا توپیر نه مراعاتوي؟

ځیني ادعا کوي چې د ښځینه نومونو جمع باید په اوږده يې سره ولیکو، خو دا خبره صحیح او معیاري نده او د پښتنو د ټولو قبیلو له عام تلفظ سره په بشپړه توګه مغایرت لري، صحیح او معیاري خبره دا ده چې هغه ښځینه نومونه چې په پای کې ئې هې وي په جمع کې همدا هې په يې بدلېږي، خو دا يې کله اوږده او کله لنډه تلفظ کېږي، که تر هې مخکې توری زورکی ولري، په جمع کې دا زورکی په زېر بدلېږي او د هې په ځای څرګنده (ي) راځي، لکه ښځه

ښځې، کونډه کونډې، ژبه ژبې، او که تر هې مخکې توری زور ولري زور ئې په زورکې بدلېږي او د هې په ځای اوږده (ې) راځي؛ لکه ځپه ځپې، ړنده ړندې، خوږه خوږې، شپه شپې.

همداراز ځيني د استمراري ماضي صيغو په ليکلو کې اشتباه کوي، د نارينه لپاره ښځينه صيغې کاروي، عمومي قاعده تر پښو لاندې کوي. قاعده دا ده چې استمراري ماضي له مصدر څخه په دې توګه جوړېږي چې په پای کې ئې (و) يا (ه) اضافه کېږي، له کول کولو، له ويل ويلو، له وهل وهلو، او د مؤنث لپاره کوله، ويله، وهله راځي؛ چې د مذکر لپاره (و) او د مؤنث لپاره (ه) راځي، ځيني اشتباه کوي او د مذکر لپاره (ه) کاروي او ليکې کاوه، وايه، واهه، حال دا چې د (ه) توری په استمراري ماضي کې د مؤنث لپاره راځي، ده جهاد کولو، ده مبارزه کوله، ده کتاب ويلو، ده مقاله ليکله، که وغواړو چې د کولو او ويلو کلمات مختصر کړو نو کاوو او وايو ترې جوړېږي نه کاوه او وايه، ځکه د مذکر لپاره د واو پر ځای هې راوړل د قاعدې خلاف کار دئ او په دې سره التباس رامنځته کېږي او د امر له صيغې سره شباهت پيدا کوي، کتاب وايه؛ په حقيقت کې مخاطب ته د کتاب ويلو امر دئ، يعني ته کتاب وايه، دا غلطه ليکنه ده چې وليکو ده کتاب وايه، صحيح ليکنه ئې دا ده: ده کتاب وايو، همداراز په نورو مواردو کې هم دا کار غلط دئ.

سبحان ربي العظيم

پښتو ليكدود

راشئ چې پښتو ليکنه تصحيح او معياري کړو!

حکمتيار